

Proteini za Afri- čane

Kranj
20. marca 1965

Številka II

Kmet v sahelu, živi tri dni od enega datelja: prvi dan poje kožo, drugi dan sočno meso in tretji dan izsesa vsebino koščice.

Sahel je tisti prostrani pas savane ob južnem robu saharske puščave, ki je nekoč predstavljal bistvo Sudanskega cesarstva. In prav tega kmeta neprestano srečujemo, ko hodi po sledovih preteklosti.

Velik je suh, prijazen in ponosen. Zaviti v svojih štirinajst metrov bombaževine, nosi na ramenih bučo, polno prosa ali riža in v mislih preševa kovance, ki jih bo skoval na trgih v Fort-Lamyju, Niameyu ali Bamaku. Včasih se zgodi, da poganja pred seboj mršavca osla. Ko gremo mimo, ga ustavi z dolgo erostavno vrvjo ali s tankim jermenom iz dobro obdelanega rjavega usnja. Kmetov korak je menak, voljan. Več dni bo na trgu prodajal tistih nekaj kilogramov žita, ki jih je z velikim naporom iztrgal skopi zemlji. Niti za trenutek se ne bo zmenil za čas ali razdobje, ki ga loči od doma.

Koščenji teles otroka in starca pravita isto: Afričanl jedo slabo

Takrat, ko je Evropa še globoko spala pod ledeno odejo, je bila Afrika raj. Zato ni čudno, da se je v človeških glavah porodila misel, da je prav tu zibelka prvega živega bitja.

Od vrhov Atlasa do Kilmandžara — dolga, nenehno se menjajoča igra step in močvirij s tropskimi gozdovi. In potem jezero Čad, ki je bilo nekoč tridesetkrat večje od jezera Lemana danes. Nekdanja pomembnost reke Niger se prav lahko primerja s pomembnostjo brazilske Amazonke. Orjaški veletoki z blatnimi vodami: njihova imena Saoura ali Tafassasset so svojo nekdanjo veličino in silovitost zadržala samo še v starih zapisih. V njih je prav tako moč najti neplodne planote in sledove poti, ki so si jih izposojala težka prekosaharska vozila.

Silna otoplitev ozračja je priklicala evropski kontinent iz njegove tisočletne odrevenelosti. Ledeniki so se umikali, na njihovem mestu so hiteli gozdovi. Afrika pa je tonila v žgočo osamljenost.

Človek in žival sta se pogreznila v tropski pragozd, čigar obseg je postal skromnejši. Nekateri so si poiskali zavetje v globelih Hoggarja in Tibestija. O njih pripovedujejo čudovite slikarje — zapuščina davnih prednikov Tuarega.

Pod prostranim nebom, vse od Rakovega povratnika do Kozorovega orvezdja, živi dve sto milijonov temnopoltih bitij. Njihova domovina je ogromna — velika kot štiri Evrope skupaj (brez Sovjetske zveze), vendar dvakrat manj naseljena. V dvajsetih letih se bo prebivalstvo brez dvoma podvojilo. Čeprav je opaziti znaten napredek, se svet vendarle vprašuje, kako vskladiti počasen ekonomski razvoj z neustavljivim izbruhom novega prebivalstva.

Za težko delo — petdeset tisočakov

Vse ozemlje od Mauritanije do meja Južnoafriške unije kaže značilnosti prepočasnega razvoja. Nad osemdeset odstotkov Afričanov obdeluje ne preveč plodno zemljo na najbolj primitiven način, ki zapira vrata slehernemu napredku. Temu, da je najmanj osemdeset odstotkov prebivalcev analfabetov, je brez dvoma krivo pomanjkanje učnih sredstev in ne nazadnje njihova zdravstvena zaščita. In končno — učinek sedanjega sistema mednarodne izmenjave se najbolj očitno kaže v obubožanju že tako revnih pokrajin, seveda v korist bogatih industrijskih dežel. Vsi ti pogoji se izražajo v izredno nizki življenjski ravni: povprečni letni dohodek Afričana (čeprav je to težko točno določiti) je komaj kak tisočak nad petdeset tisoč dinarjev. Ta številka je prešibka, da bi si lahko človek ob njej ustvaril jasno sliko o nedopovedljivi bedi, s katero se otepa ogromna masa afriškega prebivalstva.

Težki primeri neprestane lakote so relativno maloštevilni, razen v času, ko se naravne sile zarotijo proti temnopoltim prebivalcem. Takrat se strahotna nadloga razširi vsepovsod. Medtem ko so stare zaloge izčrpane in nova letina še nepospravljena, se hranijo ljudje s koreninami in ne redko celo z mrčesom in žuželkami. Kadar je letni čas količkaj krut in če mu priskočijo

na pomoč še roji koblic in jate sestradanih ptic, ki neusmiljeno opustošijo vse, kar dobe zelenega na polju, takrat lakota razprostre svoja požrešna krila. Se vedno se spominjamo pošastnih fotografij belgijskega Konga, nekaj mesecev pred njegovo neodvisnostjo. Političnim neredom so pridale svoje še hude vremenske težave. Situacija v Zgornji Volti, severnem Kamerunu ali v severnem Togu je obupna. Leta 1943 so v Ruanda-Urundi našli 36.000 žrtev lakote. Nyasa leta 1959 ter Somalija in Kénija leta 1960 so prenašale strahotno pomanjkanje in lakoto. Legenda o rodovitni tropski zemlji, o velikodušnem in darežljivem gozdu, splahni ob izjavi znanstvenikov:

»Prst v vlažnih pokrajinah vsebuje relativno malo hranilnih snovi, plitka je, izprana, revna s humusom in slabo rodovitna in sedanjih pogojih vzdrževanja... kaže neko vznemirljivo nagnjenje, da jo bo v primeru, če ne bo pokrita z rastlinsko odejo, uničila erozija.«

»Telovadba« proti lakoti

Ta kratek zapis, ki ga je napravil član Organizacije Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO) kaže, kakšne naravne težkoče mučijo afriškega poljedelca prav vsak dan. Njegovo življenje je brezkončna »telovadba« proti lakoti. Profesor Piersaerts, raziskovalec v Kasaju, pripoveduje:

»V sušni dobi, ki traja od meseca maja do septembra, postaja rastlinska hrana — zeleni poganjki vseh vrst in sadje — vedno redkejša. Nasprotno pa je moč dobiti malo — toda res zelo malo — nizke divjadi in včasih kakšno ribo. V septembru in oktobru, ko se kar vrstijo močni deževni nalivi, trava nenadoma ozeleni in divje hiti kvišku, potoki norastejo, popolnoma pa se preneha lov in ribarjenje. Nikjer ni ničesar, ne jagod, ne sadja, ne mrčesa. Samo tu in tam je nekaj gob, s katerimi se preživlja črni domorodec, dokler se konec novembra ne pojavijo krilate mravlje, ki rešijo kritično situacijo.

Prava lakota torej ni pogosta, toda vedno je na preži. Afrika — vsa Afrika — je malo in slabo. Najsplošnejša in najbolj dramatična pomanjkljivost prehrane je brez dvoma pomanjkanje proteinov, ki so za sleherni organizem nujno potrebni (največ jih je v mesu).

V Gabonu, na primer, poje prebivalec povprečno dva kilograma mesa na leto. V Nigeriji pada ta povpreček na en kilogram, medtem ko znaša v Čadu enajst in v Senegaliji trinajst kilogramov. Splošno povprečje za vso zahodno Afriko pa je pet in pol kilograma.

Vkoreninjene navade v prehrani in starodavni običaji so težka ovira za izboljšanje afriškega jedilnika. Credo katerih koli domačih živali imajo še vedno za zunanji znak bogastva. Prav nič pa ni važna njena trgovska vrednost. Gledajo le še na velikost črede. Celo v predelih, kjer nikoli ne pušči muha ce-ce, je poraba mesa omejena:

»Afričani jedo meso, in še to samo goveje, le ob praznikih in važnejših obredih ali ko žival pogine zaradi bolezni ali starosti. Kokoši in jajca hranijo načelno samo za darila, prav tako pa je tudi z divjačino, ki jo sorazmerno redko lovijo.« (FAO)

Prve žrtve podhranjenosti so otroci; tudi največ jih je. Število smrtnih primerov je pet do desetkrat večje kot v Evropi. Pri otrocih od enega do četrtega leta je celo petindvajsetkrat večje. Vzrok je popolnoma jasen: organizem zahteva v tej starosti večjo količino proteinov, če jih ne dobi, največkrat propade.

Človek v ekvatorialnem pragozdu se hrani predvsem z gomolj: manioca, jama, tara ali macaba, sladkega krompirja in z bananami. Vsa ta »hrana« pa vsebuje izredno malo dušikovih elementov, kar je posebej slabo za nosečnice in matere, ki dojijo. Afriški otrok ostane pri materinih prsni dve, tri, pogosto celo pet let.

Prehod pri otrocih, ki se prenehajo hraniti pri materi, je oster. Ou materinih prsi morajo naravnost k škrobnatemu gomolju manioca, ki pa ne vsebuje dušika. To pogosto povzroči strašno in nevarno bolezen Kwashiorkor, ki čisto zahteva veliko žrtev. Tisti pa, ki ji uidejo, ostanejo vse življenje telesno in umsko nekoliko nerazviti. Bolezen je doma v tropskih pokrajinah Dakarja in Zanzibarja.

(Nadaljevanje prihodnjič)

